

Muhasebe Literatüründe ESG Raporlamasının Bibliyometrik Eğilimi (2000-2025)

Aysun Atagan Çetin¹

Özet

Küresel ekolojik krizler, paydaş beklentileri ve yasal düzenlemeler, kurumsal raporlamayı finansal odaklılıktan bütüncül bir yapıya dönüştürmüştür. Bu çalışmanın amacı, muhasebe literatüründeki Çevresel, Sosyal ve Yönetişim (ESG) raporlaması araştırmalarının 2000-2025 yılları arasındaki gelişim seyrini ve kavramsal değişimini bibliyometrik yöntemle analiz etmektir. Araştırmada Scopus veri tabanından elde edilen veri seti, VOSviewer yazılımı kullanılarak performans analizi, anahtar kelime birlikte bulunma, eş-yazarlık ve atıf analizi teknikleriyle incelenmiştir. Bulgular, literatürün özellikle 2020 sonrasında Avrupa Yeşil Mutabakatı ve pandemi etkisiyle dikey bir büyüme kaydettiğini göstermektedir. Literatürdeki odak noktasının, gönüllülük temelli Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS) ve meşruiyet ekseninden, ölçülebilir, denetlenebilir ve finansal performansla entegre ESG Raporlaması ve firma değeri yaklaşımına yöneldiği görülmektedir. Ayrıca analizler, konunun muhasebe, etik ve çevre bilimleri disiplinlerinin kesişiminde yer aldığını ortaya koymuştur. Sonuç olarak ESG raporlaması, kurumsal değer yaratma ve risk yönetiminin stratejik bir unsuru haline gelmiştir.

Giriş

Küresel ölçekte yaşanan ekolojik bozulmalar, teknolojik dönüşümler, demografik hareketlilik ve kaynak kısıtlılığı gibi etkenler, iş dünyasında da köklü bir değişimi zorunlu kılmıştır. Bu süreçte işletmelerin karar alma süreçlerinde yalnızca finansal verileri kullanmaları yetersiz kalmaya başlamıştır. Günümüzde paydaşlar, işletmelerin ekonomik performansının yanı sıra çevresel ve sosyal etkilerini de şeffaflıkla izlemek istemektedir. Dolayısıyla işletmeler, geleneksel kısa vadeli kâr maksimizasyonu hedefinden, uzun vadeli katma değer yaratma vizyonuna geçiş yapmak durumundadır. Bu

1 Doç. Dr., Trakya Üniversitesi, aatagancetin@trakya.edu.tr, ORCID: 0000-0001-7588-1322

beklenti, kurumsal sosyal sorumluluk, faaliyet, entegre ve sürdürülebilirlik raporları gibi araçlarla finansal olmayan bilgilerin açıklanmasını önemli hale getirmiştir. Özellikle sürdürülebilirlik raporlaması, kurumsal performansın bütüncül olarak ölçülmesi ve paydaşların sağlıklı karar alabilmesi adına stratejik bir iletişim aracı olarak öne çıkmaktadır.

Söz konusu gelişmelerle birlikte, işletmelerin hissedar önceliğinden paydaş odaklılığa geçişi, kurumsal raporlama literatürüne de doğrudan yansımıştır. Bu yansımının en somut göstergesi, raporlamanın sadece finansal bilgilerle sınırlı kalmayıp, işletmelerin uzun vadeli değer yaratma kapasitesini ölçen ESG (Çevresel, Sosyal ve Yönetişim) odaklı finansal olmayan raporlama sistemlerini de kapsayacak şekilde genişlemesidir.

Bu doğrultuda, mevcut çalışma, ESG raporlaması alanında yayınlanmış çalışmaların bibliyometrik bir analizini sunmayı amaçlamaktadır. Bu amaçla 2000 ile 2025 yılları arasında ESG raporlama alanında üretilen akademik yayınlar sistematik olarak haritalandırılarak literatürün gelişim seyri değerlendirilmiştir.

Çalışmanın temel araştırma sorusu, muhasebe literatürünün iş dünyasındaki ESG dönüşümüne nasıl yanıt verdiğidir. Bu anlamda hangi konuların önemini yitirip, hangi konuların yükselişe geçtiği de sorgulanmaktadır. Çalışmada ayrıca aşağıda listelenen araştırma soruları da ele alınmıştır:

- ESG Raporlama alanında yapılan çalışmaların mevcut eğilimi nedir?
- ESG Raporlama alanında yapılan çalışmaların en popüler temaları hangileridir?
- ESG Raporlama alanında yapılan çalışmalarda en etkili yazarlar kimlerdir?
- ESG Raporlama alanında yapılan çalışmaların en çok hangi ülkelerde yer almaktadır?

1. Kavramsal Çerçeve

Kökene çevresel sorunlara dayanan sürdürülebilir kalkınma, literatürdeki gelişimiyle birlikte sadece çevreci bir yaklaşım olmaktan çıkmış, çevresel, sosyal ve ekonomik boyutları kapsayan bütüncül bir nitelik kazanmıştır (Korga ve Aslanoğlu, 2024). Bu dönüşüm raporlama pratiklerine de yansımıştır. Büdeyri ve Kısa (2016) Kurumsal raporlamanın tarihsel dönüşümünü üç temel evreye ayırmaktadır: (1) Finansal olmayan raporlama girişimleri, (2) Sürdürülebilirlik dönemi ve (3) Entegre raporlama devrimi.

Yazarlara göre, 2001-2006 yılları arasındaki yasal düzenlemeler 2007 itibarıyla sürdürülebilirlik raporlaması pratiğini tetiklemiş, 2010 sonrası dönem ise raporlamada bütünlük bir bakış açısının yerleştiği yeni bir dönemi başlatmıştır.

Çevresel, Sosyal ve Yönetişim (ESG) raporlaması, bir işletmenin çevresel, sosyal ve yönetim faktörlerine ilişkin bilgilerinin resmi olarak açıklanmasını ifade eder (Barangă & Țanea, 2022). Sektör uygulamasında ESG raporlaması, kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) raporlaması ve sürdürülebilirlik raporlaması terimleri sıklıkla birbirinin yerine kullanılsa da, ESG raporlaması, geleneksel finansal açıklamaların ötesine geçerek yatırımcılar için şeffaflığı artırmayı ve yeşil aklama ile mücadele etmeyi amaçlar.

ESG raporlaması üç temel sac ayağı üzerine kuruludur (Raghavan, 2022; Barangă & Țanea, 2022):

- Çevresel Faktörler: İklim değişikliği, sera gazı emisyonları, biyoçeşitlilik, atık yönetimi ve döngüsel ekonomi gibi işletmenin çevre üzerindeki etkilerini kapsar.
- Sosyal Faktörler: Çalışan hakları, çeşitlilik, adil ücretlendirme ve insan hakları gibi işletmenin paydaşlarla olan ilişkisini yansıtır.
- Yönetişim Faktörler: İç kontroller, şeffaflık, yolsuzlukla mücadele, veri koruma ve yönetim kurulu yapısı gibi işletmenin nasıl yönetildiğine odaklanır.

Küresel Raporlama Girişimi (GRI), “Üçlü Sorumluluk” (Triple Bottom Line) kavramının en yaygın çerçevesi olarak kabul edilmektedir (Bose, 2020). GRI standartları, 90’den fazla ülkede büyük uluslararası şirketler, hükümetler ve sivil toplum kuruluşları tarafından yaygın olarak kullanılmaktadır. Nicel olarak raporlar, ESG yönergelerini kullanan firmaların %67’sinin GRI çerçevesine bağlı kaldığını ve bunun ESG performansını açıklamak için en iyi tercih olduğunu göstermektedir (Darnall, Ji, Iwata, & Arimura, 2022).

Bununla birlikte, ESG raporlama alanında GRI dışında, farklı odak noktalarını vurgulayan diğer önemli kuruluşlar da mevcuttur. GRI’den farklı olarak, Sürdürülebilirlik Muhasebesi Standartları Kurulu (SASB) ve Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi (IIRC) gibi çerçeveler, özellikle yatırımcıları veya finansal sermaye sağlayıcılarını hedeflemekte ve finansal açıdan önemli bilgilere odaklanmaktadır (Bose, 2020). IIRC çerçevesinin benimsenme oranları tarihsel olarak GRI’nın önemli ölçüde gerisinde kalmıştır.

Özel çerçevelerin çoğalması, Avrupa Birliği'nin Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlama Direktifi (CSRD) ve AB Taksonomisi gibi hükümet veya bölgesel organlar tarafından çıkarılan çeşitli zorunlu düzenlemelerle daha karmaşık hale gelmektedir. Bu karmaşıklığın farkında olan en önde gelen beş standart belirleyici (GRI, İklim Açıklama Standartları Kurulu [CDSB], CDP, IIRC ve SASB) kapsamlı bir raporlama şemasına doğru işbirliği yapma niyetlerini ifade etmişlerdir. Ancak, özellikle önemliliğin tanımıyla ilgili temel görüş farklılıkları nedeniyle aralarındaki önemli ölçüde ayrışma devam etmektedir (Sulkowski & Jebe, 2022).

Bu alandaki genel eğilim, hem güvenilir ve karşılaştırılabilir ESG bilgisi için piyasa talepleri hem de sürdürülebilirliği kurumsal hesap verebilirliğe yerleştirmeye yönelik düzenleyici çabalar tarafından yönlendirilen, gönüllü açıklamadan zorunlu uyuma doğru küresel bir geçişi göstermektedir (Hiktaop et al., 2024).

AB, kurumsal raporlamayı Avrupa Yeşil Mutabakatı gibi geniş sürdürülebilirlik politikası hedefleriyle uyumlu hale getirmek için giderek daha kuralcı bir yaklaşım izleyerek sürdürülebilirlik açıklamasını zorunlu kılmada lider olarak kabul edilmektedir (Kimbrough et al., 2022). Çin “yeşil büyüme” stratejisiyle büyük şirketlere zorunluluk getirirken, Hong Kong “uy ya da açıkla” (comply or explain) prensibini benimsemiştir. Hindistan ise borsada işlem gören ilk 1.000 şirket için raporlamayı zorunlu kılmıştır (Patro vd., 2025). Amerika Birleşik Devletleri, tarihsel olarak daha müdahale etmeme yanlısı olsa da SEC'in son iklim düzenlemeleriyle finansal açıdan önemli ESG bilgilerini zorunlu kılma eğilimine girmiştir. Zorunlu ESG raporlama gereklilikleri Fransa, Danimarka, Güney Afrika ve Malezya gibi ülkelerde de mevcuttur. Bu bölgelerde geliştirilen çerçeveler genellikle tutarlılık ve standardizasyon arayışındadır, ancak bazıları büyük ölçüde gönüllü kalmakta veya uy ya da açıkla yaklaşımını kullanmaktadır (Kimbrough et al., 2022). Türkiye’de sürdürülebilirlik raporlamasına ilişkin düzenleme yetkisi 2022 yılında Kamu Gözetimi Kurumu’na (KGK) verilmiş, bu doğrultuda yayımlanan Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartları (TSRS), 1 Ocak 2024 itibarıyla yürürlüğe girmiştir. Zorunlu raporlama kapsamına, art arda iki hesap dönemi boyunca aktif toplamı 500 Milyon TL, yıllık net satış hasılatı 1 Milyar TL ve çalışan sayısı 250 ölçütlerinden en az ikisinin eşik değerlerini aşan işletmeler dâhil edilmiştir (KGK, www.kgk.gov.tr, 2024).

2. Literatür

Literatürdeki temel tartışma konularından biri, ESG raporlarının kalitesi ve güvenilirliğidir. ESG raporlaması, KSS ve sürdürülebilirlik raporlaması kavramlarıyla sıklıkla eş anlamlı kullanılsa da (Münch, Mayer, & Quick, 2025), uygulamanın etkinliği tartışmalıdır. Aboud vd. (2023), raporlardaki kalite eksikliğinin sıklıkla “yeşil aklama” (greenwashing) riskini doğurduğuna dikkat çekmektedir. Özellikle gönüllü raporlar, karşılaştırılabilirlik ve güvenilirlikten yoksun oldukları gerekçesiyle eleştirilmektedir (Arvidsson & Dumay, 2021).

Çalışmalar, raporların niteliğini belirlemede kullanılan dilin kritik bir rol oynadığını göstermektedir. Raporlardaki net olmayan ifadeler veya anormal olumlu ifadeler, düşük açıklama kalitesi veya stratejik izlenim yönetimi ile ilişkilendirilmektedir (Tsatsaronis vd., 2024). Buna karşın Qian, Wei ve Bai (2025), somut ve detaylı ifadelerin kullanımının ESG derecelendirme anlaşmazlıklarını azalttığını ve daha yüksek açıklama kalitesine işaret ettiğini tespit etmiştir.

ESG raporlamasının kurumsal performans ve finansal piyasalar üzerindeki etkileri literatürde kapsamlı bir şekilde araştırılmaktadır (Mishra, Patro, & Tiwari, 2024). Etkili raporlama finansmana erişimi kolaylaştıran, kurumsal değeri artıran ve paydaş güvenini koruyan stratejik bir unsur olarak görülmektedir (Hiktaop vd., 2024).

Pamukçu ve Ögüz (2018), kurumsal sosyal sorumluluk bilinciyle hareket eden işletmelerin sadece toplumsal refaha katkı sağlamadığını, aynı zamanda kendi sürdürülebilirliklerini de idame ettirerek değerlerini artırdıklarını vurgulamaktadır. Güncel çalışmalar, yüksek ESG raporlama kalitesini, bilgi asimetrisini azaltması ve yatırımcı güvenini artırması yoluyla, daha düşük sermaye maliyeti ve artan firma değeri ile ilişkilendirmektedir (Patro vd., 2025).

Gönüllü ESG Raporlarının karşılaştırılabilirlik, uygunluk ve güvenilirliğine yönelik eleştiriler, dış denetim ihtiyacını literatürün merkezine taşımıştır (Arvidsson & Dumay, 2021). Darnall vd. (2022), dış güvencenin raporların inandırıcılığını artırmak için hayati olduğunu belirtmektedir. Özellikle “Big 4” olarak adlandırılan büyük muhasebe firmalarından alınan onayların, ESG derecelendirme kuruluşları arasındaki anlaşmazlığı önemli ölçüde azalttığı ve açıklamaların güvenilirliğini güçlendirdiği doğrulanmıştır (Patro vd., 2025). Ayrıca içerik odaklı doğrulamanın, süreç odaklı doğrulamaya kıyasla daha fazla bilgi açıklamasına yol açtığı da literatürdeki bulgular arasındadır (Darnall et al., 2022).

Sürdürülebilirlik raporlaması literatürü ağırlıklı olarak halka açık şirketlere odaklansa da bazı çalışmalar bu kapsamı kooperatifler gibi farklı organizasyonel yapılara kadar genişletmektedir. Örneğin Yakar ve Çalıyurt (2021), GRI G4 standartlarını baz alarak 168 kooperatif raporunu incelediği çalışmasında, büyük ölçekli kooperatiflerin, KOBİ niteliğindeki kooperatiflere kıyasla sosyal performans göstergelerini önemli ölçüde daha fazla açıkladığını tespit etmişlerdir.

Türkiye'deki işletmelerin motivasyonlarını inceleyen Özdemir ve Pamukçu (2016), işletmelerin paydaş beklentilerini karşılama ve kurumsal itibar yönetimi amacıyla hareket ettiğini, bu süreçte ağırlıklı olarak Küresel Raporlama Girişimi (GRI) rehberlerini temel aldıklarını belirtmişlerdir.

Yeni ama hızla genişleyen bir alan olarak, ESG verilerinin karmaşıklığını ve bütünlüğünü yönetmek için ileri teknolojilerin kullanılması da güncel araştırma konuları arasına girmiştir (Lewanska ve Strozyna, 2025).

3. Metodoloji

Araştırmanın metodolojisi, ESG raporlama alanındaki bibliyometrik eğilimleri ortaya koyacak şekilde yapılandırılmıştır. Bu kapsamda veri toplama ve analiz süreçleri, çalışmanın tekrarlanabilirliğini ve geçerliliğini temin etmek amacıyla sistematik literatür taraması yapılarak yürütülmüştür.

Literatürde yaygın bir şekilde bibliyometrik verilerin analizi ve görselleştirilmesinin sağlanması amacıyla VOSviewer programı kullanılmaktadır (Ever, 2024). Bibliyometrik yöntemlerin kökeni 1920 öncesi çalışmalara dayanmakla birlikte, kavramın terminolojik olarak literatüre kazandırılması Alan Pritchard (1969) ile olmuştur. Pritchard bibliyometriyi, *“matematiksel ve istatistiksel yöntemlerin kitaplar ve diğer iletişim ortamlarına uygulanması”* şeklinde kavramsallaştırmıştır.

3.1. Araştırma Kapsamı

Araştırma, ESG raporlama literatürünün evrimsel sürecini ilk standartlaşma çabalarından günümüze bütüncül bir perspektifle analiz edebilmek amacıyla 2000-2025 dönemini kapsamaktadır. Başlangıç tarihi olarak 2000 yılının seçilmesinde, modern sürdürülebilirlik raporlaması için önemli olan iki temel gelişme belirleyici olmuştur: (1) Küresel Raporlama Girişimi'nin (GRI) ilk raporlama rehberini (G1) yayınlarak standartlaşma sürecini başlatması ve (2) BM Küresel İlkeler Sözleşmesi'nin (UN Global Compact) hayata geçirilerek insan hakları ve çevre raporlamasının temellerinin atılmasıdır. Bu tarih, Sürdürülebilirlik Raporlaması kavramının literatüre sistematik olarak girdiği dönemi işaret etmektedir.

Analiz dönemi, çalışmanın güncelliğini sağlamak ve Uluslararası Sürdürülebilirlik Standartları Kurulu (ISSB) tarafından yayınlanan IFRS S1 ve S2 gibi son dönem düzenlemelerinin literatürdeki yansımalarını kapsamak amacıyla 2025 yılı sonuna kadar genişletilmiştir.

3.2. Verilerin Oluşturulması

Araştırmanın veri kaynağı olarak, sosyal bilimler ve fen bilimleri alanındaki geniş kapsama yeteneği ve atıf verilerinin tutarlılığı nedeniyle Scopus veri tabanı tercih edilmiştir. Araştırma evreni, Kurumsal Raporlama Standartları'nın gelişim süreci dikkate alınarak 2000-2025 yılları arasındaki 25 yıllık dönem ile sınırlandırılmıştır.

ESG raporlamasının çok boyutlu yapısını yansıtabilmek adına arama stratejisi, literatürü temsil eden dört temel anahtar kavram grubu (keywords) üzerine inşa edilmiştir. Arama sorgusunda kullanılan bu kavramlar, “Sustainability report”, “Integrated report”, “CSR report” ve “ESG reporting” olarak belirlenmiştir. Konunun finansal, sosyolojik ve çevresel boyutlarının bütüncül olarak kapsanabilmesi amacıyla, arama sorgusu Scopus veri tabanında dört temel konu alanı (Subject Area) ile sınırlandırılmıştır:

- İşletme, Yönetim ve Muhasebe (Business, Management and Accounting)
- Sosyal Bilimler (Social Sciences)
- Çevre Bilimleri (Environmental Science)
- Ekonomi, Ekonometri ve Finans (Economics, Econometrics and Finance)

Belirlenen anahtar kavramların ilgili konu alanlarındaki dağılımı ve her bir sorgu sonucunda elde edilen yayın sayıları Tablo 1’de detaylandırılmıştır.

Tablo 1 Anahtar Kavramların Konu Alanlarına Göre Yayın Dağılımı (Scopus)

Konu Alanı (Subject Area)	Sustainability Report	Integrated Report	CSR Report	ESG Reporting
Business, Management and Accounting	274	101	75	95
Social Sciences	185	35	47	75
Environmental Science	134	21	18	49
Economics, Econometrics and Finance	122	51	42	80

Kaynak: Scopus veri tabanından elde edilen verilerle yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 1'deki veriler ışığında, konu alanları arasındaki kesişimler dikkate alınarak veri seti birleştirilmiş ve mükerrer kayıtlar temizlenerek analize esas teşkil eden nihai veri seti oluşturulmuştur.

3.3. Veri Analiz Yöntemi

Elde edilen bibliyografik verilerin haritalanması, bilimsel ağ yapısının görselleştirilmesi ve zamansal değişimlerin izlenmesi sürecinde VOSviewer (v.1.6.19) yazılımı kullanılmıştır (Van Eck ve Waltman, 2010). Çalışmada, literatürün performansını, kavramsal yapısını ve işbirliği ağlarını bütüncül olarak ortaya koymak amacıyla çalışmada, literatürün performansını, kavramsal yapısını ve işbirliği ağlarını bütüncül olarak ortaya koymak amacıyla aşağıdaki analizler uygulanmıştır:

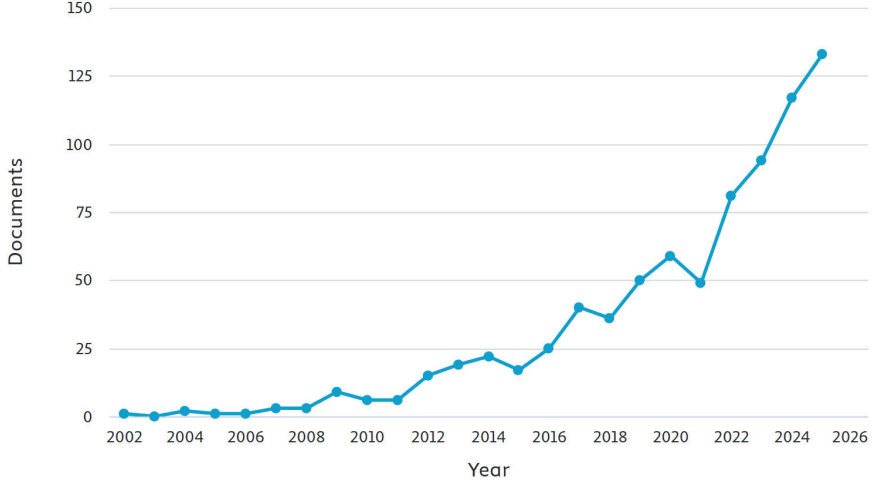
- Performans Analizi: Literatürün hacimsel büyümesini ve yıllara göre akademik ilgi düzeyini tespit etmek amacıyla yayın sayıları, toplam atıf ve H-indeksi gibi temel göstergeler incelenmiştir (Bkz. Bölüm 4.1).
- Anahtar Kelime Birlikte Bulunma Analizi: Literatürdeki baskın araştırma temalarını ve kavramsal kümeleri belirlemek amacıyla yazar anahtar kelimeleri analiz edilmiştir. Ayrıca, araştırma konularının yıllara göre değişimini gözlemlemek için “Bindirme Görselleştirmesi” (Overlay Visualization) tekniği kullanılmıştır (Bkz. Bölüm 4.2 ve 4.3).
- Eş-Yazarlık Analizi: Ülkeler arasındaki bilimsel işbirliği ağlarını ve küresel bilgi akışının coğrafi merkezlerini haritalandırmak amacıyla uygulanmıştır (Bkz. Bölüm 4.5).
- Atıf Analizi: Literatürün entelektüel yapısını şekillendiren en etkili yazarları ve disiplinlerarası etkileşime yön veren temel dergileri (kaynakları) tespit etmek amacıyla atıf ağları incelenmiştir (Bkz. Bölüm 4.4 ve 4.6).

4. Bulgular

Bu bölümde, Scopus veri tabanından derlenen ve Sürdürülebilirlik, Entegre, KSS ve ESG raporlaması literatürünü kapsayan veri seti üzerindeki analizlerden elde edilen bulgular sunulmaktadır. Analizler, alanın çok boyutlu yapısını ortaya koymak amacıyla alt başlıklar halinde aşağıda detaylandırılmıştır.

4.1. Yayın Performansı-Yıl Analizi

Bibliyometrik analizde ilk olarak incelenen yıllık yayın sayıları, ESG ve sürdürülebilirlik raporlaması alanının akademik literatürde nasıl bir ivme kazandığını göstermektedir.

Şekil 1 Yıllara Göre Yayın Sayılarının Dağılımı (2002-2025)

Şekil 1 incelendiğinde, alandaki akademik üretimin gelişim seyri üç ana döneme ayrılmaktadır:

- **(2002–2015):** Bu dönemde yayın sayısı oldukça düşüktür ve istikrarsızdır. Yıllık yayın sayısı 2008-2012 arasında 10'un altında seyretmektedir. Bu durum, konunun bu tarihlerde özel ilgi alanı bir konu olduğunu ve akademik literatürde henüz tam anlamıyla yer edinmediğini göstermektedir.
- **(2016–2019):** 2016 yılından itibaren yayın sayısı istikrarlı bir şekilde artış göstermeye başlamış, yıllık 25-40 makale bandına ulaşmıştır. Bu dönem, Paris Anlaşması ve Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SDGs) gibi küresel girişimlerin etkisiyle akademik ilginin arttığına işaret etmektedir.
- **(2020–2025):** 2020 yılından itibaren grafik, belirgin bir dikey yükselişe geçmiştir. Yayın sayısı 2020'den 2025'e kadar yaklaşık üç katına çıkmıştır. 2020 sonrası literatürde görülen bu hızlı artış, Covid-19 pandemisinin küresel risk algısını değiştirmesi ve iş modellerini zorunlu bir dijital dönüşüme uğratmasıyla paralellik

Haritada “GRI”, “Transparency”, “Accountability” ve “Stakeholder” gibi kavramların daha koyu renklerle (mavi/mor) temsil edildiği görülmektedir. Bu durum, literatürün 2018-2020 döneminde daha çok raporlama standartlarına uyum ve hesap verebilirlik üzerine yoğunlaştığını göstermektedir.

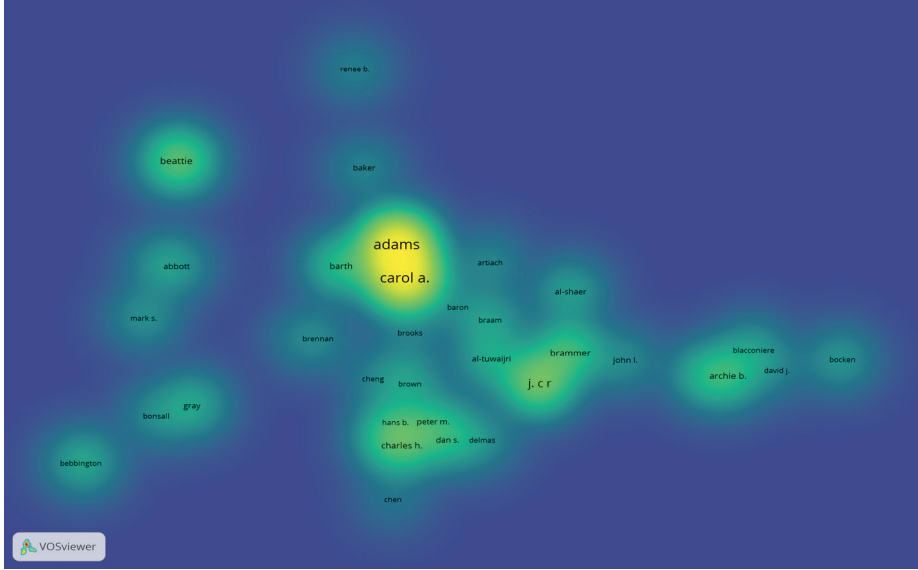
Haritanın en güncel (sarı renkli) düğümleri incelendiğinde, “ESG”, “ESG Reporting”, “SDGs” (Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları) ve “CSRD” kavramlarının öne çıktığı görülmektedir. Bu bulgu, iş dünyasındaki değişimin akademik literatüre doğrudan yansıdığını kanıtlamaktadır.

Özellikle “Firm Value” (Firma Değeri) ve “Value Relevance” kavramlarının sarı renkte (güncel) olması, akademisyenlerin artık raporlamayı sadece bir etik sorumluluk olarak değil, yatırımcılar için maddi bir değer yaratan finansal araç olarak ele almaya başladığını göstermektedir.

Haritaya bakıldığında, akademik ilginin yıllar içinde ne yöne evrildiği net bir şekilde görülmektedir. İş dünyası değiştikçe, araştırmacıların kullandığı kelimeler de maviden (eski) sarıya (yeni) doğru değişim göstermiştir. Sonuç olarak bibliyometrik haritalar, işletme literatürünün, gönüllülük esasına dayalı “Kurumsal Sosyal Sorumluluk (CSR)” algısından, veri odaklı, denetlenebilir ve finansal piyasalarla entegre olmuş “ESG Raporlaması” bakış açısına doğru evrildiğini doğrulamaktadır.

4.4. Yazar Ağı Haritası

Yazar atıf analizi, ESG ve sürdürülebilirlik raporlaması alanının teorik temellerini kuran ve literatürün gelişim seyrini etkileyen ana isimleri belirlemiştir.

Şekil 4. Yazar Ağı Yoğunluk Haritası

Haritanın en merkezi ve yoğun bölgesi, Carol A. Adams ve Adams soyadlı yazarlar tarafından domine edilen sarı bölgedir. Carol Adams, özellikle *paydaş diyalogu* ve *sosyal sorumluluk raporlaması* konularındaki öncü çalışmalarıyla bilinmekte ve literatürde en çok atıf alan isimlerden biri olarak teyit edilmektedir. Bu eksen, raporlamanın *hesap verebilirlik* ve *sosyal meşruiyet* boyutlarına odaklanmıştır.

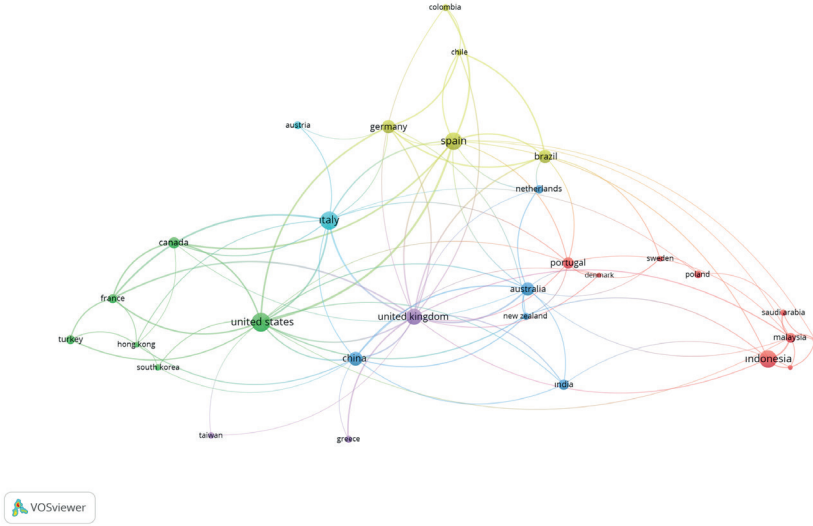
Haritanın sol üst tarafında Beattie ve Abbott gibi isimlerin oluşturduğu açık yeşil bölge, raporlamanın *kurumsal performans* ve *yönetişim kalitesi* ile olan ilişkisini inceleyen araştırmacıları temsil etmektedir. Bu eksen, KSS'den ESG'ye geçişte önemli bir rol oynamıştır.

Sağ üst köşedeki Blacconiere, Bocken ve Archie B. gibi isimlerin etrafında yoğunlaşan daha soğuk bir bölge bulunmaktadır. Bu isimler, genellikle çevresel açıklama, emisyon raporlaması ve yeşil inovasyon gibi daha spesifik konulara odaklanmış yazarları bir araya getirmektedir.

Bu harita, ESG literatürünün, Carol Adams gibi öncü isimlerin başlattığı sosyal hesap verebilirlik temelleri üzerine kurulduğunu, ancak yönetim ve çevresel etki gibi farklı alt dallara ayrıldığını net bir şekilde göstermektedir.

4.5. Ülke İşbirliği Ağı

Ülke işbirliği analizi, ESG raporlaması alanındaki akademik üretimin coğrafi dağılımını ve uluslararası işbirliği ağlarının yapısını göstermektedir. Şekil 5 incelendiğinde, akademik etkinliğin belirli merkezler etrafında yoğunlaştığı görülmektedir.

Şekil 5 Ülke Ağı Haritası

Harita incelendiğinde, akademik üretimin ve işbirliğinin üç ana küme etrafında yoğunlaştığı görülmektedir.

Ağın en büyük düğümü olan United States (ABD), literatürün baskın ve merkezi ülkesi olarak öne çıkmaktadır. ABD, Kanada, Fransa, Hong Kong ve Güney Kore gibi ülkelerle güçlü işbirliği bağlantıları kurarak, Kuzey Amerika ve Batı Avrupa merkezli bir bilgi ağını yönetmektedir. Bu yeşil küme, ESG raporlamasının finansal piyasalar ve yönetim performansı boyutunu en çok çalışın eksenini temsil etmektedir.

Almanya ve İspanya'nın merkezde yer aldığı sarı küme, Avrupa ülkelerinin yanı sıra Brezilya ve Kolombiya gibi Latin Amerika ülkeleriyle de işbirliği yaptığını göstermektedir. Bu küme, muhtemelen AB Regülasyonları (CSRD gibi) ve Sürdürülebilirlik (Sustainability) kavramlarına odaklanarak, gelişmekte olan ekonomilere bilgi transferi sağlayan bir köprü görevi üstlenmektedir.

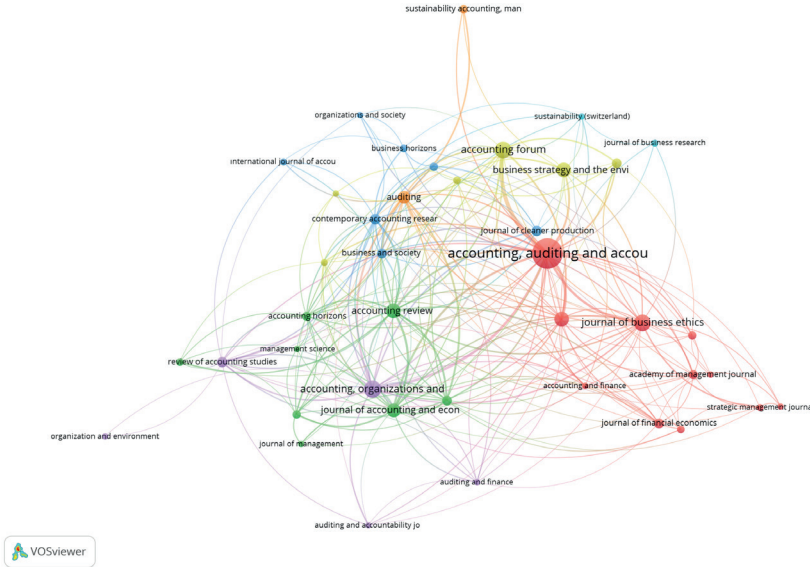
Birleşik Krallık ve Avustralya'nın merkezlendiği mor küme, Hindistan ve Yeni Zelanda gibi ülkelerle güçlü bağlara sahiptir. Bu eksen Asya-Pasifik bölgesindeki raporlama çalışmalarına odaklanmaktadır.

Türkiye düğümü, haritada Yeşil Küme'ye yakın, Mor Kümenin dışında bir konumda yer almaktadır. Türkiye'nin en güçlü işbirliği bağı, Fransa ve Hong Kong üzerinden dolayı olarak ABD merkezli ağa bağlanmaktadır. Bu bulgu, Türk akademisyenlerin ESG raporlama konusundaki çalışmalarının, uluslararası işbirliklerini büyük ölçüde Batı Avrupa ve Anglosakson ülkeleri ile yürüttüğünü göstermektedir.

Çin ve Endonezya gibi Asya'daki büyük üreticilerin farklı kümelerde (Çin Yeşil Küme'ye yakın, Endonezya Kırmızı Küme'de) konumlanması, ESG raporlaması konusunun bölgesel ekonomik ve kültürel bağlamdan bağımsız düşünülmemeyeceğini kanıtlamaktadır.

4.6. Dergi Atıf Analizi

Dergi atıf analizi, sürdürülebilirlik raporlaması konusunun disiplinlerarası bir yapıya sahip olduğunu ve üç ana bilimsel alanın (Muhasebe/Finans, Etik/Yönetim ve Çevre) bu tartışmaya liderlik ettiğini göstermektedir.

Şekil 6 Dergi Ağı Haritası (Source Co-citation Analysis)

En büyük düğüm olan “Accounting, Auditing & Accountability Journal” (AAAJ) bu kümenin merkezinde yer almaktadır. Bu, alanın ana ekseninin kritik bir muhasebe dergisi olduğunu kanıtlamaktadır. “Journal of Business Ethics” ve “Accounting and Finance” gibi dergilerle güçlü bağlantıları vardır. Bu kırmızı küme, ESG raporlamasının hesap verebilirlik (accountability), denetim (auditing) ve etik boyutlarına odaklanan çalışmaları temsil etmektedir.

“Journal of Accounting and Economics” ve “Accounting, Organizations and Society” gibi dergilerin merkezlendiği yeşil küme, raporlamanın *organizasyonel* sonuçlarına ve *yönetim bilimine* odaklanır. Bu küme, raporlamayı kurumsal yönetim ve örgütsel değişim perspektiflerinden inceleyen yayınları barındırır. Finansal olmayan işaatların kurumların iç yapısını nasıl etkilediğini araştıran makaleler bu alanda yoğunudur.

“Business Strategy and the Environment” ve “Journal of Cleaner Production” gibi dergilerin öne çıktığı sarı ve mavi kümede, çevre ve strateji disiplinleri baskındır. Bu küme, ESG raporlamasının çevresel etki ve sürdürülebilir stratejiler boyutuna odaklanan yayınları temsil eder. Bu dergilerin varlığı, konunun sadece muhasebe değil, aynı zamanda Çevre Bilimleri ve Yönetim Stratejisi alanları için de öneme sahip olduğunu göstermektedir.

Dergi ağı haritası, ESG raporlama alanının tamamen bir muhasebe konusu değil, disiplinlerarası bir alan olduğunu ve en etkili teorik yayınların Etik, Muhasebe ve Çevre disiplinlerinin kesişiminde yer aldığını göstermektedir. ESG raporlamasının artık özel bir alan olmaktan çıkıp, küresel düzenlemeler ve piyasa baskısıyla birlikte akademik literatürün en hızlı büyüyen konularından biri haline geldiği söylenebilir.

5. Sonuç ve Öneriler

Bu çalışma, 2000-2025 dönemini kapsayan 25 yıllık süreçte, ESG ve sürdürülebilirlik raporlaması literatürünün yönelimini bibliyometrik yöntemle analiz etmiştir. Scopus veri tabanından elde edilen ve “Sürdürülebilirlik”, “Entegre Raporlama”, “KSS” ve “ESG” kavramlarını kapsayan veri seti üzerindeki analizler, muhasebe ve finans literatüründe yaşanan değişimi göstermektedir. Özellikle 2020 sonrası gözlemlenen yayın sayısındaki dikey artış, pandeminin getirdiği risk farkındalığı ve Avrupa Yeşil Mutabakatı gibi kapsamlı yasal düzenlemelerin, akademik üretimi doğrudan etkilediğini göstermektedir.

Bibliyometrik haritalar, literatürün kavramsal temellerinin “Kurumsal Sosyal Sorumluluk” ve “Meşruiyet Teorisi”ne dayandığını, ancak son

beş yılda eksenin belirgin bir şekilde “ESG Raporlaması” ve “Firma Değeri” konularına kaydığını göstermektedir. Bu durum, sürdürülebilirlik raporlamasının artık sadece etik veya gönüllü bir iyi niyet beyanı olmaktan çıkıp, ölçülebilir, denetlenebilir ve finansal performansı doğrudan etkileyen stratejik bir yönetim aracına dönüştüğünü kanıtlamaktadır. İş dünyasındaki değer algısı, hissedar getirisinden paydaş değerine doğru yön değiştirmiştir.

Analizlerde “GRI” ve “Governance” kavramlarının oluşturduğu güçlü kümeler, raporlama faaliyetinin kurumsallaştığını ortaya koymaktadır. Literatür, raporlamayı kurumsal yönetim mekanizmasının ayrılmaz bir parçası olarak ele almaktadır. Özellikle Yeşil Aklama kavramının son dönem literatüründe yükselişe geçmesi, akademinin raporlama sayısına değil, raporlama kalitesine ve güvenilirliğine odaklanmaya başladığının en somut göstergesidir.

Bulgular, literatürün odak noktasının gönüllülük ve ahlaki sorumluluk temelli “Kurumsal Sosyal Sorumluluk” söyleminden, ölçülebilir, denetlenebilir ve finansal performansla entegre “ESG Raporlaması” yaklaşımına kaydığını kanıtlamaktadır. Geçmişte “meşruiyet” ve “şeffaflık” kavramlarıyla tartışılan raporlama, günümüzde “firma değeri” ve “risk yönetimi” kavramlarıyla birlikte anılmaktadır. Bu durum, sürdürülebilirlik raporlamasının yatırımcı kararlarını etkileyen stratejik bir finansal araç haline geldiğini göstermektedir.

Dergi ve yazar ağı analizleri, konunun disiplinlerarası niteliğini doğrulamaktadır. Muhasebe disiplini halen merkezde yer alsa da, çevre bilimleri ve stratejik yönetim alanlarıyla güçlü bir entegrasyon söz konusudur. Coğrafi analizler ise literatürde Avrupa merkezli bir etki olduğunu, ancak düzenleyici rejimlerin (kıtı Avrupası) ve piyasa odaklı yaklaşımların (ABD) farklı akademik kümeler oluşturduğunu ortaya koymaktadır. Türkiye’nin de içinde bulunduğu gelişmekte olan ekonomilerin, bu küresel bilgi ağlarına entegrasyonu artmakla birlikte, henüz merkez ülkeler kadar belirleyici bir rol üstlenmediği görülmektedir.

Bulgular işletme yöneticilerinin ESG raporlamasını sadece bir uyum zorunluluğu olarak değil, kurumsal yönetim kalitesini ve piyasa değerini artıran bir yönetim aracı olarak görmeleri gerektiğini işaret etmektedir.

Sonuç olarak değişen iş dünyasında muhasebe bilimi, geçmiş finansal verilerin kaydını tutan bir disiplin olmanın ötesine geçerek, işletmelerin çevresel, sosyal ve yönetsimsel risklerini yönetmesine rehberlik eden, geleceğe dönük ve çok boyutlu bir bilgi sistemi olarak değişim göstermiştir. Bu çalışma, söz konusu dönüşümün literatüre yansımaları somut verilerle ortaya koyarak alana katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Bu çalışma Scopus veri tabanı ve belirlenen anahtar kelimelerle sınırlıdır. Gelecek araştırmaların, sektörel karşılaştırmalara ve gelişmekte olan piyasalardaki gönüllü ve zorunlu raporlama ikilemine odaklanması önerilmektedir. Analizlerde henüz gelişmekte olduğu görülen “*Assurance*” (Güvence) ve “*Artificial Intelligence*” konularının, ESG verilerinin güvenilirliğini sağlamada kritik rol oynayacağı öngörülmektedir. Gelecek araştırmaların, finansal olmayan bilgilerin denetimi üzerine yoğunlaşması da öneriler arasındadır.

Kaynakça

- About, A., Saleh, A., ve Eliwa, Y. (2023). Does mandating ESG reporting reduce ESG decoupling? Evidence from the European Union's Directive 2014/95. *Business Strategy and the Environment*, 33(2), 1305-1320. doi:10.1002/bse.3543
- Arvidsson, S., ve Dumay, J. (2021). Corporate ESG reporting quantity, quality and performance: Where to now for environmental policy and practice? *Business Strategy and the Environment*, 31(3), 1091-1110. doi:10.1002/bse.2937
- Barangă, L. P., ve Țanea, E.-I. (2022). Introducing the ESG reporting – benefits and challenges. *Journal of Financial Studies*, 7(13), 174-182.
- Bose, S. (2020). Evolution of ESG Reporting Frameworks. In *Values at Work* (pp. 13-33).
- Büdeyri, T., ve Kısa, A. (2016, May). Entegre Raporlama (ER): Literatür Araştırması. In *Proceedings of SOCIOINT 2016 3rd International Conference on Education, Social Sciences and Humanities*, http://ocerint.org/socio-int16_e-proceedings/abstracts/papers/281.pdf.
- Çetin, O. I. (2022). Covid-19 Pandemi Sürecinde Türkiye’de Perakende E-Ticaretin Durumu. İçinde A. Atakişi (Ed.), *Güncel Ekonomik Sorunlar: Covid-19’un Sosyo-Ekonomik Etkileri* (ss. 177-192). Ankara: Literatür Yayınları.
- Darnall, N., Ji, H., Iwata, K., ve Arimura, T. H. (2022). Do ESG reporting guidelines and verifications enhance firms’ information disclosure? *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 29(5), 1214-1230. doi:10.1002/csr.2265
- Ever, D. (2024). *Maliyet ve Yönetim Muhasebesinde Yapay Zekâ Kullanımı Üzerine Bibliyometrik Bir Bakış*. 42. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu, Antalya, Tam Metin Bildiri Kitabı, sf 97-120.
- Hiktaop, K., Mustafa, R. D., Zainuddin, N., ve Anwar, S. (2024). ESG reporting in Corporate Communication. *Environmental Communication*, 19(6), 1053-1057. doi: 10.1080/17524032.2025.2459352
- Kimbrough, M. D., Wang, X., Wei, S., ve Zhang, J. (2022). Does Voluntary ESG Reporting Resolve Disagreement among ESG Rating Agencies? *European Accounting Review*, 33(1), 15-47. doi:10.1080/09638180.2022.2088588
- Korga, S., ve Aslanoglu, S. (2024). Sürdürülebilirlik raporlamasında sürdürülebilirlik göstergelerinin önem düzeylerinin belirlenmesi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (102), 1-18. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3681327>

- Lewanska, E., ve Strozyna, M. (2025). Enhancing ESG Reporting Through Process Mining: A Taxonomy of ESG Events. *Procedia Computer Science*, 270(2025), 3450*3458.
- Münch, M., Mayer, J. H., ve Quick, R. (2025). Making a virtue out of necessity – Design principles for an ESG reporting platform. *Journal of Management Control*. doi:10.1007/s00187-025-00398-5
- Mishra, G., Patro, A., ve Tiwari, A. K. (2024). Does climate governance moderate the relationship between ESG reporting and firm value? Empirical evidence from India. *International Review of Economics ve Finance*, 91, 920-941. doi:10.1016/j.iref.2024.01.059
- Özdemir, Z., ve Pamukçu, F. (2016). Kurumsal Sürdürülebilir Raporlama Sisteminin Borsa İstanbul Sürdürülebilirlik Endeksi Kapsamındaki İşletmelerde Analizi. *Financial Analysis/Mali Cozum Dergisi*, 26(134).
- Qian, M., Wei, Z., ve Bai, R. (2025). Does ESG narrative specificity mitigate rating disagreement? evidence from ESG reports in China. *Finance Research Letters*, 86. doi:10.1016/j.frl.2025.108430
- Pamukçu, A., Ögüz, A.A. (2018). The Issues that Accountants Need to Pay Attention to in Corporate Social Responsibility Projects. In: Çaliyurt, K., Said, R. (eds) Sustainability and Social Responsibility of Accountability Reporting Systems. Accounting, Finance, Sustainability, Governance ve Fraud: Theory and Application. Springer, Singapore. (267-279) https://doi.org/10.1007/978-981-10-3212-7_16
- Patro, A., Mishra, G., ve Lee, C.-H. (2025). The impact of ESG reporting on the cost of equity capital in India: The moderating role of external auditors. *IIMB Management Review*. doi:10.1016/j.iimb.2025.100615
- Pritchard, A. (1969). Statistical bibliography or bibliometrics. *Journal of Documentation*, 25 (4), ss. 348-349
- Raghavan, K. (2022). ESG Reporting Impact on Accounting, Finance. *The Journal of Global Awareness*, 3(1), 1-16. doi:10.24073/jga/3/01/09
- Sulkowski, A., ve Jebe, R. (2022). Evolving ESG Reporting Governance, Regime Theory, and Proactive Law: Predictions and Strategies. *American Business Law Journal*, 59(3), 449-503. doi:10.1111/ablj.12210
- Tsatsaronis, M., Syriopoulos, T., Karamperidis, S., Boura, G., ve Dimopoulos, A. (2024). Quality assessment of ESG reporting among listed maritime companies. *Maritime Economics & Logistics*, 26(4), 592-611. doi:10.1057/s41278-024-00299-9
- Van Eck, N. J., ve Waltman, L. (2010). Software survey: VOSviewer, a computer program for bibliometric mapping. *Scientometrics*, 84(2), 523–538. <https://doi.org/10.1007/s11192-009-0146-3>
- Yakar Pritchard, G., ve Tunca Çaliyurt, K. (2021). Sustainability Reporting in Cooperatives. *Risks* 9: 117. <https://doi.org/10.3390/risks9060117>